Голас Радзімы

№ 48 (2190)
29 лістапада 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Назбіраць грыбоў для жыхара Беларусі—справа лёгкая. Лясы заўжды шчодра адорваюць аматараў «ціхага палявання». Рэцэптаў прыгатавання таксама нямала. Але вось на Бабруйшчыне лічаць, што самымі лепшымі валодае прафесійны грыбавар Ніна Чумакова. Ці не таму яе прадукцыю з задавальненнем купляюць і ў 5 мясцовых магазінах, і ў іншых гарадах Беларусі. Нават у ЗША і ФРГ яна лічыцца далікатэсам.

НА ЗДЫМКУ: грыбавар Ніна ЧУМАКОВА (у цэнтры). Ёй дапамагаюць дачка Галіна, унук Лёнька і суседка Іна АСПІШЧАВА.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

У САВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР

ЯК СТАБІЛІЗАВАЦЬ ЭКАНОМІКУ

На чарговае пасяджэнне Савета Міністраў Беларускай ССР былі вынесены для абмеркавання пытанні аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця і Дзяржаўнага бюджэту БССР на 1991 год.

Першы намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР М. Мясніковіч у сваім выступленні ахарактарызаваў цяперашні стан эканомікі рэспублікі. Было падкрэслена, што практычнага паляпшэння спраў не адбылося і эканамічная сітуацыя застаецца даволі складанай. Зніжэнне аб'ёмаў атрымананага нацыянальнага даходу адбываецца на фоне росту даходаў прадпрыемстваў і насельніцтва, што сведчыць аб развіцці працэсаў матэрыяльна-фінансавай разбалансаванасці эканомікі. 393 прамысловыя прадпрыемствы знізілі аб'ёмы вытворчасці. Імі недададзена прадукцыі на 717 мільёнаў рублёў. Рэзка пагоршылася дысцыпліна паставак. Дагаворныя абавязацельствы не выканалі 105 прадпрыемстваў.

Найбольш хваравітым ачагом, які дэстабілізуе эканоміку, становіцца няспынная дэфармацыя грашовага абарачэння ў сувязі з разбалансаванасцю спажывецкага рынку. З аднаго боку — расцуць аб'ёмы рознічнага тавараабароту, а з другога — узрастае незадаволены попыт. І хоць у рэспубліцы больш сталі выпускаць каўбасных вырабаў, масла і алею, сыру, мукі, сітуацыя на спажывецкім рынку застаецца крайне напружанай.

Але прапанаваны на абмеркаванне Савета Міністраў праект Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця БССР на 1991 год сведчыць, што ёсць аб'ектыўныя ўмовы не дапусціць далейшага нарастання крызісных з'яў, стабілізаваць становішча ў эканоміцы і сацыяльнай сферы.

Трэба будзе ажыццявіць комплекс мер па стварэнню прынцыпова новага эканамічнага асяроддзя, у якім будзе функцыяніраваць народная гаспадарка: раздзяржаўленне эканомікі, перабудова фінансавай і крэдытнай палітыкі, рэформа цэнаўтварэння, удасканаленне сістэмы сацыяльных гарантый і падтрымкі насельніцтва, стварэнне новых умоў функцыяніравання інвестыцыйнага комплексу, перабудова арганізацыі знешнеэканамічных сувязей, арганізацыйных структур кіравання.

На пасяджэнні Саўміна рэспублікі абмеркаваны праект Дзяржаўнага бюджэту на 1991 год, таксама распрацаваны на аснове Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце БССР і канцэпцыі эканамічнага суверэнітэту рэспублікі.

УНІКАЛЬНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

ПА СЛЕДУ КАВАРНАГА ПЛУТОНІЮ

Цэзій і стронцый, згубныя вынікі якіх і спосабы іх вывядзення з арганізма ўжо вывучаны спецыялістамі, — далёка не вычэрпваюць спіс выкінутага на нашу зямлю чарнобыльскім рэактарам. Доўга заставаўся «ў цені» — не да яго было — яшчэ адзін небяспечны радыенуклід — плутоній. І вось дзякуючы намаганням НДІ радыяцыйнай медыцыны Міністэрства аховы здароўя БССР і Чэлябінскага філіяла Інстытута біяфізікі АН СССР атрыманы першыя навукова абгрунтаваныя даныя па накапленню плутонію ў чалавечым арганізме на тэрыторыі Беларусі.

— Над плутоніем мы працуем больш як 20 гадоў, вядзём унікальныя даследаванні ў гэтай галіне, — гаворыць кіраўнік чэлябінскай лабараторыі доктар біялагічных навук Валянцін Хахракоў, — таму з цікавасцю прынялі прапанову супрацоўнічаць з беларускімі вучонымі. Работа працягвалася паўгода. Мінчане збіралі ў Гомельскай і Магілёўскай абласцях неабходны біялагічны матэрыял, а мы яго даследавалі. Прыйшлі да вываду, што ўтрыманне плутонію ў арганізме жыхароў забруджаных раёнаў зусім нязначнае ў параўнанні з маштабамі чарнобыльскай катастрофы. Да эксперымента меркавалася, што плутонію ў тканках людзей пасля вясны 1986-га будзе у 20—30 разоў больш, чым звычайна, але аказалася, што «толькі» ў 3—4 разы. Тым не менш, гэта не прычына для заспакаення, таму сумесная работа па вывучэнню радыенукліду будзе прадоўжана.

МІЛАСЭРНАСЦЬ

У Мінску пабывала дэлегацыя прафсаюза паліграфістаў Вялікабрытаніі «Сагат» у складзе нацыянальнага сакратара прафсаюза Роберта Гілесці і члена выканкома, сакратара аддзялення «Сагата» ў горадзе Глазга Джэймса Фрыла.

Яны прыбылі ў сталіцу Беларусі ў рамках існуючых сувязей з прафсаюзам работнікаў культуры рэспублікі для ўручэння дару салідарнасці па прагаме «Чарнобыль». Гэта вялікая партыя вітамінаў на суму 3 тысячы фунтаў стэрлінгаў, прызначаная для дзяцей Гомельскай вобласці.

НА ЗДЫМКУ: у час перадачы вітамінаў. Іх уручае Роберт ГІЛЕСЦІ (другі справа).

НАВУКОВА-ПЕДАГАГІЧНЫ АБМЕН

АДНА СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЬ — ДВА ДЫПЛОМЫ

Дагавор аб супрацоўніцтве падпісаны паміж Брэсцкім політэхнічным інстытутам і вышэйшай спецыяльнай школай Равенсбурга — Вайнгартэна з ФРГ. Ён прадугледжвае ўдасканаленне падрыхтоўкі інжынерных кадраў у галіне машынабудавання і электронікі шляхам навукова-педагагічнага абмену. Вышэйшыя навучальныя ўстановы дамовіліся аб узаемнай стажыроўцы выкладчыкаў і студэнтаў, выпуску сумесных метадычных дапаможнікаў і падручнікаў. Ужо цяпер пачата пераадоленне галоўнага бар'ера — моўнага. Нямецкія студэнты займаюцца на курсах інтэнсіўнага вывучэння рускай мовы, а ў політэхнічным інстытуце створаны дзве групы нямецкай мовы. На конкурснай аснове з лепшых будуць выбраны прэтэндэнты на гадавую стажыроўку ў ФРГ. Брэсцкія, пасля іх выпускнікі атрымаюць дыпломы абедзвюх ВНУ.

Безвалютнае пагадненне паміж беларускай і нямецкай ВНУ заключана тэрмінам на пяць гадоў. Але, як лічаць абодва бакі, гэта толькі пачатак узаемавыгаднага супрацоўніцтва.

НАВУКОВАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

ВУЧОНЫЯ «АДКРЫВАЮЦЬ» КІТАЙ

Да рашэння наладзіць творчае супрацоўніцтва ў галіне хіміі, прыкладной фізікі, энергетыкі, біялогіі і іншых галінах ведаў прыйшлі вучоныя акадэміі навук кітайскай правінцыі Хенань і Беларусі. Дагаворанасць была дасягнута ў ходзе візіту дэлегацыі вучоных нашай рэспублікі ў КНР.

Паездка дазволіла высветліць магчымасці кітайскіх акадэмічных інстытутаў і вызначыць напрамак даследаванняў, дзе абмен інфармацыяй і сумесны навуковы пошук прынясуць найбольш адчувальныя вынікі. Прызнаннем вялікага ўкладу ў развіццё матэматыкі стала ўручэнне прэзідэнту АН БССР акадэміку У. Платонаву дыплома ганаровага члена Хенанскай акадэміі навук Кітая.

ТАМОЖНІ НА ГРАНІЦАХ РЭСПУБЛІК

ЖЫЦЦЁ ПРЫМУСІЛА

Прайшоў месяц, як урад Беларусі прыняў пастанову аб неадкладных мерах па паляпшэнню становішча на спажывецкім рынку рэспублікі. Гэты дакумент паклаў пачатак стварэнню своеасаблівых пагранічных пунктаў на граніцы Беларусі з іншымі рэгіёнамі краіны. Хаця, адразу падкрэслім, не мы былі ініцыятарамі іх з'яўлення. У Прыбалтыцы, напрыклад, такія пункты былі створаны значна раней. Пры пэўным дэфіцыце прамысловых і харчовых тавараў Беларусь да нядаўняга часу выглядала лепш за іншыя рэспублікі. Тады і з Расіі, і з Прыбалтыкі, і з іншых рэспублік у нашу сталі прыязджаць суседзі, якія вывозілі не толькі дэфіцытныя тавары — халадзільнікі, тэлевізары, мэблю... — але і ўсё, што траплялася пад руку: соль, запалкі, прадукты. Прычым, скуплялі і для спажывання, і для спекуляцыі, вялікімі партыямі. Таму і «дапамаглі» апусцець паліцам беларускіх магазінаў.

Вось і прыйшлося нашай рэспубліцы таксама ствараць спецыяльныя пагранічныя пункты. Ці апраўдалі яны сябе?.. З такім пытаннем журналісты звярнуліся да работнікаў аўтаінспекцыі МУС Гродзенскай і Віцебскай абласцей.

Арсеній ВАВУЛА, начальнік грамадзянскай аўтаінспекцыі МУС Гродзенскай вобласці:

— Толькі за апошнія два тыдні нашымі таможнямі на дарогах вобласці канфіскавана тавараў павышанага попыту на 200 тысяч рублёў, якія спрабавалі незаконна вывезці ў іншыя рэспублікі. Асабліва «вызначыліся» жыхары Літвы Г. Буракоў і А. Прасвірын. Іх затрымалі з 980 упакоўкамі зубной пасты, некалькімі электраплітамі. У выніку спекулянты аштрафаваны на 5 тысяч рублёў кожны, тавар і асабістыя «Жыгулі» канфіскаваны.

Анатолій ЖУКОЎСКІ, начальнік грамадзянскай аўтаінспекцыі МУС Віцебскай вобласці:

— Наш «улоў» аказаўся значна большым, чым у гродзенцаў. За два тыдні таможнямі канфіскавана дэфіцытных тавараў на тры мільёны рублёў. Спрабавалі вывезці тэлевізары, халадзільнікі, будаўнічыя матэрыялы... А вось таможняй Расон групавік з... боепрыпасамі. І цяпер супрацоўнікам нашых прапускных пунктаў у дапамогу выдзелены вайскоўцы.

Таможні ў цяперашніх умовах проста неабходныя. Але напрошваецца іншае пытанне: ці не лепей наладзіць строгі кантроль за прадукцыяй на шляху ад прадпрыемства да пакупніка на тэрыторыі Беларусі? Чаму, скажам, з-за бескантрольнасці, а часам і нячыстых здзелак паміж адказнымі асобамі працоўных калектываў, работнікамі гандлю спекулянты вывозяць за межы рэспублікі цэлыя партыі дэфіцытных тавараў? Напрыклад, так здарылася з прадукцыяй віцебскага панчошна-трыкатажнага камбіната КІМ. Таможняй Суража затрымана партыя калготак коштам 6 тысяч рублёў.

На ўсіх дарогах Беларусі не арганізуеш кантрольна-прапускныя пункты. Затое зусім па сіле наладзіць рабочыя таможні на кожным прадпрыемстве, у кожнай гандлёвай кропцы. Гэта меркаванне не толькі журналістаў, але і большасці грамадзян рэспублікі, тое ж гаварылі і народныя дэпутаты на чарговай сесіі Вярхоўнага Савета БССР.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

● Выканком Мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў зарэгістраваў місію «Славянскае місіянерскае служэнне ў Беларусі», запісаўшы ў сваім рашэнні нязвыклыя пакуль нашаму вуху словы: «У мэтах духоўна-маральнага адраджэння народа шляхам прапаганды хрысціянскага вучэння, ажыццяўлення міласэрнага служэння маючым патрэбу». Місія стане адным з аддзелаў Беларускага саюза евангельскіх хрысціян-баптыстаў.

● Работнікі Гродзенскага гарвыканкома селі за вучнёўскія сталы. Іх настаўнікі — выкладчыкі беларускай мовы школ горада. Так у мэтах выканання закона аб дзяржаўнасці беларускай мовы работнікі апарату прыняліся за яе глыбокае вывучэнне.

● Тры тысячы беларускіх дзяцей з найбольш пацярпеўшых ад радыяцыі раёнаў рэспублікі адправяцца ў наступным годзе на працяглы тэрмін у краіны Заходняй Еўропы для аздараўлення. Гэта вынік перагавораў, што прайшлі ў Мінску, паміж Беларускім аддзяленнем Савецкага фонду міру і міжнароднай дабрачыннай арганізацыяй «Ноеў каўчэг», штаб-кватэра якой знаходзіцца ў Амстэрдаме.

● На рэчцы Гайна на Лагойшчыне зноў з'явіліся лебедзі. Сем птушак. Кожны год яны сюды прылятаюць, не выключэнне і гэты. І кожны год лебедзі застаюцца на зімоўку. Маразы ім не страшныя, бо зімуюць яны не на Гайне, а ў Плешчаніцах, на невялікім вадаёме, куды птушкафабрыка «Перамога» скідвае тэхналагічныя воды. Яны цёплыя, так што жыць можна. Калінікалі цывілізацыя братам нашым меншым усё ж дапамагае.

● Плённай аказалася паездка старшыні Рэчыцкага гарвыканкома Мікалая Заразакі ў Кабардзіна-Балкарыю. Ён заключыў з аблсаўпрофам і курортным саветам дагавор на долевы ўдзел у рэканструкцыі санаторыя імя Кірава ў Нальчыку, на што ўлады Рэчыцы намячаюць выдаткаваць каля 4 мільёнаў рублёў. Будаўнічыя работы мяркуецца закончыць у наступным годзе.

АЎТАСЕРВІС

Новая станцыя тэхнічнага абслугоўвання аўтамабіляў класа «Жыгулі» (на здымку) адкрылася ў вёсцы Палашкова Клімавіцкага раёна. Тут можна зрабіць дыягностыку аўтамабіля, правесці неабходнае «лячэнне». Дзейнічае на станцыі таксама ўчастак па рамонту і ўзнаўленню кузаваў, іх афарбоўцы. Запасныя часткі да машын прадстаўнікі станцыі атрымліваюць у Тальяці, што дазваляе хутка і якасна вырашаць многія праблемы рамонту.

ПЕРАХОД ДА РЫНКУ І ПРАБЛЕМЫ «МАЛЕНЬКАГА ЧАЛАВЕКА»

СВЕТЛАЯ БУДУЧЫНЯ— ДЛЯ «ЦЕНЕВІКОЎ»?

Адзін з самых папулярных сатырычных твораў савецкай літаратуры—раман Ільі Ільфа і Яўгенія Пятрова «Залатое цяля», апублікаваны ў 1931 годзе. Герой гэтай кнігі—падпольны мільянер Карэйка нажыў пры дапамозе жульніцкіх махінацый вялікія грошы, але, не маючы магчымасці ва ўмовах сацыялістычнага ладу пусціць іх у справу, вымушаны хаваць сваё багацце і жыць сціпла, як просты служачы. Другі персанаж рамана—таксама прайдзісвет, «вялікі камбінатар» Астап Бендэр шляхам шантажу адбірае ў Карэйкі яго багацце, аднак і ён не можа прыменіць у сябе на радзіме несумленна нажыты мільён, з-за чаго беспасяхова спрабуе ўцячы за мяжу...

Час імкліва мяняецца, і сёння многіх савецкіх людзей ахоплівае трывога, што нашчадкі Бендэраў і Карэйкаў рыхтуюцца ўзяць рэванш за свае мінулыя няўдачы і расчараванні. Пачынаецца пераход да рыначнай эканомікі, якая павінна адкрыць прастор для свабоднага прадпрымальніцтва. І тады, непакоіцца насельніцтва, нібыта пацукі і прусакі са сваіх шчылін, павылазяць на свет божы дзялкі падпольнага бізнесу і прагна накінуцца на народнае дабро.

Да фінішу адміністрацыйна-каманднай эканомікі—і адпаведна да старту эканомікі рыначнай—людзі падыходзяць у неаднолькавых умовах. Нехта доўгія гады сумленна, старанна працаваў, атрымліваючы за сваю працу мізэрную зарплату, і сёння ён «гол як сакол», а нехта круціў і лявачыў, спекуляваў і махляваў, збіраючы сабе капітал, і цяпер становіцца «гаспадаром жыцця»?

У рамках эканамічнай рэформы намячаецца раздзяржаўленне—і канкрэтна прыватызацыя—многіх прадпрыемстваў. Тое, што было, ці, па крайняй меры, лічылася агульнанароднай уласнасцю, павінна будзе перайсці ў прыватныя рукі, у выглядзе акцый ці як прамое валоданне. Але дзе возьме просты рабочы ці служачы грошы, каб выкупіць на сваю карысць у дзяржавы будучь сродкі вытворчасці? Неабходныя для гэтага буйныя сумы маюць хіба што «ценевікі», здольныя скупіць усё, што захочуць.

І хаця некаторыя ліберальныя публіцысты спрабуюць даказаць, што падпольныя бізнесмены ніякія не монстры, а дастойныя савецкія грамадзяне, проста ва ўмовах таталітарнай сістэмы яны не маглі знайсці прымянення сваёй прадпрымальнасці, з такім довадам згаджаюцца далёка не ўсе.

Вяртаючыся да пытання аб выкупе дзяржаўнай уласнасці грамадзянамі, нельга не адзначыць, што сама ідэя такога выкупу выклікае ў многіх вялікія сумненні. Калі, як сцвярджалася гадамі, «дзяржава—гэта мы ўсе», то які сэнс выкупляць у саміх сябе створанае ўласнай працай? Але, з другога боку, калі раздаць усё бясплатна, цыркулюючыя па краіне інфляцыйныя мільярды будуць па-ранейшаму з катастрафічнай сілай ціснуць на пустуючыя прылаўкі, выключаючы ў эканоміцы стан поўнай блытаніны.

Існуе радыкальная прапанова: правесці грашовую рэформу. Усе наяўныя зберажэнні працоўных да ўстаноўленага максімуму абменьваць па прынцыпу адзін да аднаго, астатнія ж грошы проста ануляваць. Мяркуецца, што такім чынам мафіёзі пазбавяцца сваіх несправядліва нажытых багаццяў.

Усё было б добра, калі б «чыстыя» і «нячыстыя» грошы не былі перамяшаны ў грамадстве—гэтак жа, як перамяшаны сумленныя і несумленныя людзі. Аддзяляць зерне ад пустазелля—найцяжэйшая задача. Наўрад ці хто-небудзь можа даць гарантыю, што ад прапанаваемай меры пацерпяць выключна жулікі, а не сумленныя грамадзяне, якія стварылі свае накапленні законным шляхам. Наіўна да таго ж думаць, што злачынцы захоўваюць усе свае сродкі наяўнымі, у панчохах і навалочках, ці што яны не знойдуць хітрых спосабаў абмяняць свае грошы праз падстаўных асоб.

Дыскутуецца і іншая ідэя: падлічыць кошт усёй маёмасці, што знаходзіцца ў распараджэнні дзяржавы, падзяліць атрыманую суму на колькасць грамадзян СССР і выдаць кожнаму—усім пароўну (?)—адпаведную колькасць бон. На гэтыя боны іх трымальнік зможа набыць акцыі ці пай любога на свой погляд і выбар дэнацыяналізуемага прадпрыемства, а таксама, відаць, будзе мець права і проста прадаць іх на свабодным рынку каштоўных папер.

Зразумела, і ў гэтым варыянце заправілі ценявой эканомікі і злачыннага свету будуць імкнуцца адхапіць сабе львіную долю грамадскага набытку. Зрэшты, на тое яны і жулікі, каб вышукваць усемагчымыя пралазы ў абыход прамога шляху, стараючыся пажывіцца за кошт бліжняга. Справа ж заканадаўчых інстанцый раваахоўных органаў клапа.. ца аб захаванні сацыяльнай справядлівасці, забяспечваць абарону народных інтарэсаў.

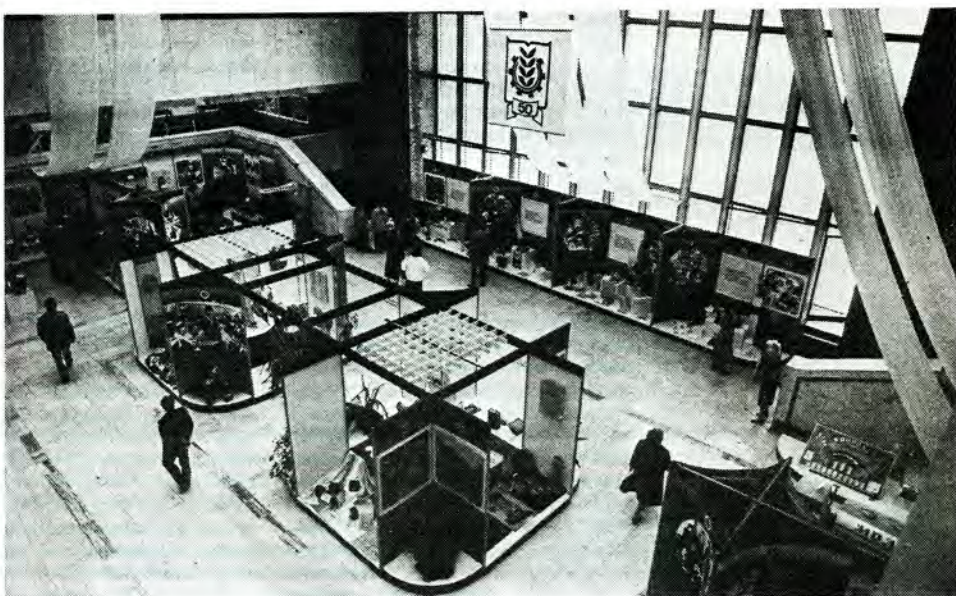
Савецкі Саюз, які першым у свеце распрабаваў пабудаваць камуністычнае грамадства, пачынае новы нечу... і ў гісторыі эксперымент- ..равод гіганцкай дзяржаўнай эканамічнай машыны на рыначныя рэйкі. Толькі вялікі аптыміст здольны лічыць, што такі перавод можа абысціся без выдаткаў як сацыяльнага, так і маральнага парадку. Зусім не выключана—і гэта варта цвяроза разумець,—што ў ходзе рэформы адбудзецца «адмыванне» той ці іншай часткі «нячыстых» грошай, будуць легалізаваны нейкія нелегальныя камерцыйныя структуры, якія раней маскіраваліся. Цана, якую павінна заплаціць сёння краіна за шматгадовае засілле утапічных бясплодных догм, высокая. Але ўрон, бясспрэчна, будзе невымерна большым, калі законсерваваць існуючую сітуацыю, «пакінуўшы ўсё, як ёсць».

Пытанне аб тым, каму належыць уласнасць,—гэта тое ж пытанне аб уладзе. Людзям, вядома, будзе не лягчэй і не радасней, калі з-пад панавання партыйна-дзяржаўнай бюракратыі яны трапяць у кабальную залежнасць ад мафіёзнага капіталу, які, дарэчы, многімі ніцямі зросся, як аб тым сведчаць выкрыцці апошніх гадоў, з наменклатурнымі вярхамі. Як гаворыцца, з агню ды ў полымя... Падобнага павароту падзей удасца пазбегнуць, відаць, толькі пры ўмове, што маючы адбыцца пераўтварэнні будуць мець не келейна-апаратны, а адкрыты і дэмакратычны характар.

Сацыяльная напружанасць, якая нарастае ў краіне, дыктуе неабходнасць правядзення тэрміновых і разам з тым старанна прадуманых і ўзважаных эканамічных мерапрыемстваў. Павінен быць створаны такі механізм пераходу да рынку, які звёў бы да мінімуму палітычныя і маральныя страты, засцярог ад магчымых замахаў правы і запатрабаванні «маленькага чалавека».

Уладзімір РЭЗНІЧЭНКА.

ВЫСТАЎКА, ПРЫМЕРКАВАНАЯ ДА ЮБІЛЕЮ

Рэспубліканская выстаўка тэхнічнай і мастацкай творчасці навучэнцаў і работнікаў прафесійна-тэхнічных вучылішчаў адкрылася ў Мінску.

На выстаўцы прадстаўлена больш за 900 экспанатаў: мадэлі разнастайных складаных прыбораў і машын, мэбля, мастацкія і швейныя вырабы. Усе яны сведчаць пра высокае прафесійнае майстэрства, кемлівасць і працавітасць падрастаючай змены рабочага класа.

НА ЗДЫМКАХ: у адной з залаў выстаўкі; такую мэблю прапаноўвае Бабруйскае мастацкае ПТВ-15 дрэваапрацоўкі; навучэнцы ПТВ-9 машынабудавання (Мінск) Алег МУХА і Аляксандр ПЕШКУР знаёмяцца з экспанатамі.

Фота Я. ...ЮЛІ.

ІЕНЫ ДЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

Аказаць неадкладную дапамогу жыхарам раёнаў, апаленых чарнобыльскай радыяцыяй,—такі намер выказаў буйнейшы ў свеце альтруістычны фонд Рэіці Сасакавы.

Першы азнаямленчы візіт японцаў у пацярпеўшыя раёны Украіны і Беларусі адбыўся ў жніўні гэтага года. Усяго тры месяцы спатрэбілася фонду, каб правесці кансультацыі са спецыялістамі, унікнуць у патрэбы жыхароў пацярпеўшых раёнаў і вызначыць формы найбольш рацыянальнай дапамогі.

Найбольш важнае, бадай, што фонд адгукнуўся на просьбу савецкіх спецыялістаў дапамагчы наблізіць медыцынскую дапамогу да насельніцтва аддаленых пасёлкаў пацярпеўшых раёнаў і забяспечыць іх «лабараторыямі на колах». Такія лабараторыі неабходны для масавых абследаванняў, без правядзення якіх немагчыма рэгулярна сачыць за станам здароўя насельніцтва, якое жыве ў страху перад вынікамі радыяцыі.

Японскі бок плануе паставіць дзесяць мабільных лабараторый (па дзве ў Кіеўскую, Жытомірскую, Гомельскую, Магілёўскую і Бранскую вобласці), аснасціць іх тэхнікай для ультрагукавой дыягностыкі, экспрэс-аналізаў крыві, вымярэння доз атрыманай радыяцыі і іншымі прыстасаваннямі, здольнымі аб'ектыўна выяўляць змены стану здароўя насельніцтва. Перш за ўсё дзіцячага, найбольш слабага.

Натуральна, паўстане праблема навучання медыцынскага персаналу рабоце ў шматпрофільных лабараторыях. Абучэнне, як мяркуецца, пачнецца не пасля паступлення лабараторый у нашу краіну, а ў бліжэйшы час: прадстаўнікі фонду прапанавалі паставіць адзін камплект абсталявання загадзя, арганізаваць спецыяльны курс, што паскарае асваенне новай тэхнікі медыкамі, якім трэба будзе працаваць у «лабараторыях на колах».

На дапамогу пацярпеўшым ад чарнобыльскай аварыі фонд мае намер выдзяляць па мільярду іен у год на працягу пяцігодкі.

Э. ГАРБУНОВА.

ВЫДАННІ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»

Сёлета яшчэ адзначалася гадавіна Перамогі савецкага народа над фашысцкай Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гадоў. Гэта было якраз 45-годдзе Перамогі, якая запісана ў нашай гісторыі вялікімі літарамі. Кажу «яшчэ», бо не здзіўлюся, калі больш святкаваць Дзень Перамогі мы не будзем. Мне шкада таго пакалення, дзеля якога ў кожным магазіне вісяць ужо пажоўклыя і заседжаныя мухамі плакаты і аб'явы, што напамінаюць усім: прапусціце без чаргі калеку — ветэрана Вялікай Айчыннай, праявіце да яго павагу. Бо плакаты — плакатамі, а жыццё — само па сабе. І ўсё часцей чуюць ветэраны ад маладых, здаровых юнакоў: «А навошта вы нас вызвалялі?» І не толькі чуюць, а нярэдка і бачаць, як унукі тых, хто аддаў сваё жыццё ў імя таго, каб жылі яны, паганяць брацкія магілы воінаў і партызан, руйнуюць помнікі.

Падзеі, што адбываюцца ўнутры краіны і за яе межамі — на міжнароднай арэне, даюць падставу сцвярджаць, што **такога** свята Перамогі ўжо не будзе. Але гэта зусім не азначае, што пра вайну так лёгка забудуць тыя, каму выпаў страшны лёс вынесці яе цяжар на сваіх плячах, хто можа сказаць: «Я ведаю, што такое вайна, не па кніжках».

Мяркую, што перш за ўсё яны з цікавасцю перагорнуць старонкі невялікага зборнічка нарысаў, які толькі што выйшаў у серыі «Бібліятэчка газеты «Голас Радзімы». Аўтар яго — былы партызан, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, а затым журналіст Віктар Плешавеня. Сама назва зборнічка, я б сказаў, сімвалічная — «Подзвіг». Кожны з герояў нарысаў, дзе б ён ні змагаўся з ворагам—на нашай зямлі ці ў Еўропе,— здзейсніў сапраўдны подзвіг. З такіх вось маленькіх подзвігаў салдата і генерала, франтавіка і партызана і нараджалася наша Перамога. І бясстрашны ваенны лётчык Канстанцін Міхаленка, і таленавіты камандзір партызанскай брыгады Дзмітрый Гуляеў, і крыштальна сумленны, высокаінтэлігентны прафесар Яўгеній Клумаў, ролю якога ў Мінскім падполлі цяжка пераацаніць, і яго паплечніца па падполлю, а затым удзельніца французскага Супраціўлення, якой за вялікі ўклад у барацьбу з фашызмам было прысвоена званне лейтэнанта Французскай арміі, Надзея Лісавец,— усіх іх яднае нешта агульнае. Не думаю, каб яны рваліся ў бой з воклічам: «За Сталіна», але Радзіму яны любілі так, што дзеля яе выратавання маглі ахвяраваць сабой.

Аўтар не рамантызуе іх подзвіг. Ён проста расказвае тое, пра што даведаўся ад саміх герояў кніжкі, ад іх сяброў і пабрацімаў па барацьбе, з іншых крыніц, што былі даступныя журналісту, — толькі факты. А гэта выклікае давер і ахвоту прачытаць усё ад першай да апошняй старонкі.

Думаю, што такое жаданне ўзнікне і ў нашых чытачоў.

В. КРАСЛАЎСКІ.

НАЛЕЖАЦЬ НАШАЙ ГІСТОРЫІ

Памылкі аказаліся немаленькімі, а вынікі не проста кепскімі, а трагічнымі. Але ж у 1929 годзе мала хто прадбачыў 1937--мы. Тым больш паказальна, што Ігнатоўскі ля парога крутога злому адчуў трывожныя сімптомы яго. І зрабіў спробу засцерагчыся.

Выступленне на з'ездзе У. Ігнатоўскага, а таксама сакратара ЦК КП(б)Б Я. Гамарніка, які сказаў добрае слова пра работу АН БССР, як важным фактары правільнага вырашэння нацыянальнага пытання ў Беларусі, здавалася, унеслі неабходную яснасць. Аднак у інфармацыі Затонскага (а таксама ў дакладзе камісіі, напісаным пазней у Маскве і перасланым у ЦКК КП(б)Б) усе асноўныя пункты абвінавачванняў Ігнатоўскага са спасылкай на меркаванні Агурскага былі пацверджаны. У Маскве ж на пасяджэнні ЦКК крытыка навуковых прац Ігнатоўскага была Затонскім значна ўзмоцнена, кола «памылак» пашырана. Але галоўным аб'ектам нападак засталася канцэпцыя паўстання 1863 года, роля ў ім К. Каліноўскага. Настойлівасць паказальная [illegible] ёю выразна праступала тэндэнцыя да перагляду гісторыі беларускага нацыянальна-вызваленчага руху, спроба выставіць Каліноўскага не толькі галоўным завадатарам барацьбы за незалежнасць Польшчы, але і ці не першым беларускім нацыяналістам, заснавальнікам беларускага нацыянал-дэмакратызму. Супярэчнасці аднаго аднаму Агурскі не заўважае.

Цяжка сказаць, быў Агурскі шчыра перакананы ў сваіх ацэнках ці выконваў чыйсьці сацыяльны заказ, але, як бы там ні было, яны ўвайшлі ў даклад камісіі Затонскага і такім чынам атрымалі выгляд палітычных абвінавачванняў. Гэта для Ігнатоўскага было тым больш небяспечна, шо ў дакладзе яго ўпершыню абвінавацяць у намаганнях стварыць у першыя гады Савецкай улады асобную беларускую камуністычную партыю (мелася на ўвазе Беларуская камуністычная арганізацыя).

Гром, аднак, пакуль што не грымнуў над галавой, зноў жа дзякуючы крытычным адносінам да даклада камісіі з боку часткі тагачаснага ЦК КП(б)Б, яе намаганням непрыкметна для цэнтра вывесці Ігнатоўскага з-пад удару, а таксама ўмелай абароне самога Усевалада Макаравіча. Аб гэтым сведчаць і змест, і ход далейшага развіцця падзей. 8 кастрычніка 1929 года Ігнатоўскі ў адказ на запыт камісіі Затонскага піша ліст у ЦКК ВКП(б) і ЦК КП(б)Б. Гэта не беспрынцыповае пакаянне ў неіснуючых грахах, у імя ўласнага захавання, а сур'ёзны аналіз, пераасэнсаванне гістарычных падзей, сваіх прац і поглядаў. Ён разумеў, што, калі навуковая крытыка замяняецца ідэалагічнымі абвінавачваннямі, паступіць інакш — значыць уступіць палітыканам і ад навукі, і ад палітыкі, заахвоціць іх на новыя наскокі. Часткова ён прызнаў свае навуковыя памылкі, але разам з тым пераканана абараняў галоўнае: абгрунтаванасць, справядлівасць сваёй трактоўкі паўстання 1863 года. Пры гэтым палічыў прынцыпова важным спецыяльна адзначыць, што яго манаграфія аб паўстанні знаходзіцца ў рукапісу, які Агурскі не чытаў, і таму заява яго — «больш чым рызыкоўная», «суцэльная фантазія, якая мае характар паклёпу». Цалкам і пераканаўча адхіліў Ігнатоўскі абвінавачванне ў спробе стварыць нейкую асобную беларускую камуністычную партыю.

У пісьме Ігнатоўскі паведаміў, што разам з калегамі пачаў падрыхтоўку працы па гісторыі Беларусі, у якой паспрабуе даць яе правільнае марксісцкае асвятленне. Але для гэтага яму патрэбна разгрузка ад іншых абавязкаў, аб чым і просіць Бюро ЦК КПБ. Праз тры дні Бюро ЦК, ні з кім не ўзгадняючы (што, дарэчы, сведчыць і аб пэўнай яго самастойнасці, яшчэ не да канца абмежаванай сталінскай камандай), задавальняе просьбу, а 27-га кастрычніка дае згоду на публікацыю яго пісьма. Крыху раней, 15-га кастрычніка, у самы разгар разгляду справы, Прэзідыум АН БССР прызначае У. Ігнатоўскага дырэктарам (першым) толькі што створанага Інстытута гісторыі. (Пасада, на якую без узгаднення з ЦК не вылучалі). Тады ж у ліку першых беларускіх вучоных яго абіраюць акадэмікам АН Украінскай ССР. Як своеасаблівую палітычную рэабілітацыю Ігнатоўскага можна расцэньваць вынік партыйнай чысткі, калі ЦКК ВКП (б) праверыла кіруючыя кадры Беларусі: Усевалад Макаравіч прайшоў яе без якіх-небудзь прынцыповых заўваг.

Бяда, здавалася, канчаткова адступіла ад яго. Выбіраецца дэлегатам XIII з'езда Кампартыі Беларусі (30 мая — 12 чэрвеня 1930 года), двойчы на ім выступае, выбіраецца ў склад ЦК. Праз два тыдні пасля з'езда выходзіць у свет найбольш грунтоўная з яго прац (і без прынцыповых змен у канцэпцыі) — манаграфія «1863 год на Беларусі».

Але спакой гэты — вонкавы. Стрэлы, скіраваныя ў нацдэмаў, кладуцца ўсё гусцей, стралкоў усё болей. Для сталінскага цэнтра не засталося незаўважаным супраціўленне яго лініі ў кіруючых органах Беларусі, адмоўная рэакцыя інтэлігенцыі на кампанію па разгрому нацдэмаўшчыны. Адказам на гэта сталі новыя кадравыя змены і перамяшчэнні, татальнае запалохванне кадраў, абвінавачванне іх у самазаспакоенасці, палітычнай блізарукасці, ліберальнічанні з класава варожым элементам, патуранні нацдэмам. Менавіта такія папрокі ў адрас беларускіх дзеячаў прагучалі з вуснаў Д. Мануільскага і М. Трылісера падчас інспектавання імі ў канцы 1929 года дзейнасці рэспубліканскай партыйнай арганізацыі.

(Працяг. Пачатак у №№ 44—47).

«НАЦДЭМ»

Пад прыкрыццём славесных залпаў па нацдэмах спрытнымі майстрамі з АДПУ ўжо шылася «справа СВБ». І белыя ніткі тых шыўкоў у хуткім часе для многіх і многіх ператварыліся ў натуральныя турэмныя краты. На пачатку 1930 года была арыштавана першая група асоб, якія быццам бы належалі да СВБ. Спякотным ліпенем — яшчэ адна. За кратамі апынулася каля 30 супрацоўнікаў АН БССР. З іх шэсць акадэмікаў: Г. Гарэцкі, А. Дубах, В. Ластоўскі, Я. Лёсік, С. Некрашэвіч, У. Пічэта.

Гняздо нацдэмаў у Акадэміі! Крытыка ў адрас яе прэзідэнта — Ігнатоўскага набывае завершаны выгляд палітычнага абвінавачвання: падмена класавай барацьбы нацыянальнай, прапаганда тэорыі адсутнасці ў Беларусі эксплуататарскіх класаў, адмаўленне пралетарскага характару Кастрычніцкай рэвалюцыі і Савецкай улады, затушоўванне ролі партыі бальшавікоў і ідэалізацыя ролі дробнабуржуазных партый і г.д. Больш таго, абвінавачванні пашыраюцца на яго грамадска-палітычную і дзяржаўную дзейнасць. Яго публічна папракаюць у падтрымцы дзеячаў былой БНР, якія, маўляў, па-двурушніцку прызналі Савецкую ўладу, а на справе вялі падпольную барацьбу супраць яе, стварылі ў сценах Наркамата асветы і Акадэміі заканспіраваную нацдэмаўскую арганізацыю. У падтэксце амаль несхаванае: «А ці не ўваходзіў ён сам у гэту арганізацыю, ці не быў яе кіраўніком?» Аднак з пэўнай выразнасцю такое абвінавачванне не прагучала. Колькі-небудзь праўдападобных доказаў пад яго прыдумаць не ўдалося. Метады ж непрыкрытай фальсіфікацыі яшчэ толькі апрабоўваліся. Старшыня АДПУ Рапапорт вымушаны быў на Пленуме ЦК КП(б)Б (20-25 кастрычніка 1930 года) прызнаць, што ў яго ведамства няма падстаў абвінавачваць Ігнатоўскага і Жылуновіча ў прыналежнасці да СВБ.

Тым не менш па справе Ігнатоўскага пленум прыняў суровую пастанову, у якой былі сканцэнтраваны ўсе найцяжэйшыя абвінавачванні ў яго адрас. Аднак з партыі не выключае, а дае даручэнне ЦКК КП(б) Б правесці партыйнае расследаванне і вызначыць паводзіны Ігнатоўскага ў адносінах да ўдзельнікаў контррэвалюцыйнай арганізацыі СВБ з мэтай вырашэння пытання аб магчымасці яго знаходжання ў партыі.

Для Усевалада Макаравіча пачынаецца цяжкая паласа прадузятых допытаў у ЦКК, падпарадкаваных адной мэце: выявіць яго злачынныя нацдэмаўскія погляды, сувязь з СВБ, арганізацыю фракцыйнай барацьбы. Адначасова вядзецца «справа» Жылуновіча, выклікаюць у АДПУ Янку Купалу. У канцы лістапада 1930 года да Ігнатоўскага даходзіць страшная вестка аб спробе самагубства паэта. Цяжка сказаць, ці ведаў ён аб усіх акалічнасцях учынку Купалы, але што аб многім — бясспрэчна. (Ад Чарвякова, якому адрасаваў свой перадсмяротны ліст паэт, ад самога Купалы, якога ён разам з Жылуновічам яшчэ паспеў наведаць у бальніцы). Не застаўся для яго, відаць, тайнай намер АДПУ «вылучыць» песняра на ролю аднаго з кіраўнікоў СВБ. Гэтак жа, як і матывы ўчынку Купалы, які мужна адхіліў усе абвінавачванні ў свой бок, ні словам дрэнным не агаварыў сяброў. «Лепей смерць фізічная, чымся незаслужаная смерць палітычная» — гэтыя словы з перадсмяротнага ліста паэта стануць хутка і выбарам Ігнатоўскага.

ЛІХТАРЫК ЖЫЦЦЯ У. ІГНАТОЎСКАГА

«ЛЕПЕЙ СМЕРЦЬ ФІЗІЧНАЯ»...

26 снежня 1930 года Ігнатоўскага звальняюць з пасады прэзідэнта АН БССР па палітычных матывах. Аднак 8 студзеня 1931 года Бюро ЦК КП(б)Б яшчэ раз вяртаецца да гэтага пытання і прымае рашэнне: «зняцце Ігнатоўскага з пасады прэзідэнта АН БССР аформіць у савецкім парадку ў відзе аслабанення яго ад гэтай пасады згодна яго просьбе». Нечаканы паварот. Чым абумоўлены ён? Не хапала доказаў? Сцерагліся непажаданай рэакцыі з боку камуністаў, інтэлігенцыі? Непакоіліся аб гонары мундзіра? Усяго патроху, але асноўны разлік, угадваецца, быў іншы: пасля бязлітаснага ўціску, суровых абвінавачванняў, звальнення з усіх пасад зноў абудзіць надзею на больш-менш паспяховы зыход справы і на гэтым псіхалагічным зломе падштурхнуць на агавор сябе і іншых.

Не выпадкова, відаць, ужо на наступны дзень Ігнатоўскага зноў выклікаюць у ЦКК КП(б)Б. Пытанні задаваў сакратар ЦК Кампартыі Беларусі Шаранговіч: «Каго вы лічыце правай групай?» Ігнатоўскі: «Я думаю, што гэта Наркамасветаўская група: Ільючонак, Стасевіч, Каранеўскі, Баліцкі, Жылуновіч». Шаранговіч: «А Чарвякоў?» Ігнатоўскі: «Блізкі, але сам у гэтай групе не быў. Ён той, на каго група ставіла стаўку...» Шаранговіч: «А група Ігнатоўскага — Чарвякова?» Ігнатоўскі: «Такой не існавала». Шаранговіч: «Вы належалі да групы Жылуновіча, так?» Ігнатоўскі: «Ніколі...»

Спраўдзіўся, на жаль, разлік. Разлік на адвечнае супрацьпастаўленне бязмежнай моцы духу чалавека і слабасці яго плоці, вернасці ідэі і любві да блізкіх, абавязку перад імі. Ні вінаваціць, ні папракаць тых, хто аступіўся пад уціскам нечалавечых абставін, жорсткай траўлі, мы не маем сёння маральнага права. Але знаць і памятаць, як аўтарытарна-бюракратычны рэжым для свайго ўмацавання і доўгачасовага існавання ламаў чалавека, абавязаны. Ламаў, каб ператварыць яго ў чалавека іншага складу: пакорлівага канфарміста, здатнага да мімікрыі, гатовага казаць процілеглае таму, што думае, і рабіць трэцяе, дзейнічаць па загаду. І трэба ведаць, як чалавек таму супраціўляўся, перамагаючы і сябе, і сістэму.

16 студзеня 1931 года Прэзідыум і Парткалегія ЦКК КП(б)Б па матэрыялах партыйнага расследавання прынялі пастанову па справе Ігнатоўскага. Адметная яна не толькі канцэнтраваным пералікам «злачынстваў» канкрэтнай асобы, але і вызначэннем тых асноўных кірункаў і блокаў абвінавачванняў, якія хутка стануць тыповым узорам для ўсіх іншых аналагічных «спраў».

Іпарыён ІГНАЦЕНКА, Аляксей КАРОЛЬ.

СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ ОПРОС

ТОСКА ПО ТВЕРДОЙ РУКЕ

«Пусть будет меньше демократии, но больше порядка и дисциплины!»

Кто сегодня поддерживает этот лозунг? Оказывается, многие. Центр изучения социально-политических и идеологических процессов Института социологии при Академии наук СССР только что закончил межрегиональное социологическое исследование «Состояние межнациональных отношений в СССР и пути их оптимизации». Результаты этого социологического исследования еще нигде не публиковались.

— Возможно, это объясняется тем,— считает социолог кандидат философских наук Наталья Прохорова,— что проведенный анализ показал: наиболее распространенным среди занятого городского населения ряда регионов страны является чувство страха, неуверенности в завтрашнем дне. Это настроение с особой силой проявляется среди национальных меньшинств.

Я принимала участие в исследовании,— продолжает Наталья Прохорова,— поэтому могу рассказать о некоторых его результатах. Так среди занятого населения г. Черновцы Украинской ССР наиболее распространены «усталость от затянувшихся разговоров» (57 процентов), «страх перед будущим, неуверенность в завтрашнем дне» (48 процентов). Последнее высказывание более характерно для русских (60 процентов). Мнение же о том, что «необходима жесткая политика, хватит разговоров», более распространено среди молдаван и русских (соответственно 42 процента и 40 процентов). Считающие, что «пусть будет меньше демократии, но больше порядка и дисциплины»,— это в основном молдаване и евреи (по 42 процента). Среди 20 процентов тех, кто разделяет центристскую позицию— «все урегулируется, если будет сильный центр»,— 30 процентов составляют русские и 25 процентов молдаване. Другими словами, такие высказывания чаще всего разделяют представители малочисленных национальных групп. А русские так же, как молдаване и евреи, на Украине являются представителями национальных меньшинств.

И такие настроения характерны не только для Украины, прежде всего ее западных областей, но и для других республик страны. Это подтверждают исследования, проведенные в городах Махачкала (столица Дагестанской АССР, входит в состав РСФСР), Нукус (столица Каракалпакской АССР, входит в состав Узбекской ССР).

Данные опроса в Махачкале подтвердили значительность доли тех, кто разделяет убеждение «пусть будет меньше демократии, но больше порядка» (43 процента). Более половины опрошенных (66 процентов) считают, что «нужна жесткая политика, дисциплина и меньше разговоров». Аналогичная картина наблюдается и в среднеазиатском городе Нукусе. Здесь даже еще в большей степени, чем в Дагестане, распространено мнение, что нужна жесткая политика (74 процента), необходим сильный центр (63 процента).

Эти цифры достаточно показательны в том плане, что многие национальные движения в своих программах выдвигают требование строительства независимого государства. Национальные меньшинства, проживающие в данных республиках, эти требования по-видимому, интерпретируют как создание суверенного государства с приоритетами представителям основной коренной национальности.

Поэтому апелляция к центру среди национальных меньшинств не такое уж редкое явление, и выход из состава СССР не является таким уж желанным, как это представляют многие. Так, к примеру, среди занятого населения Махачкалы преобладает мнение, что союзные органы власти должны «убедить республики в нецелесообразности выхода из СССР» (47 процентов) и что при этом они «должны употребить все меры власти, чтобы не допустить выхода из состава Союза» (29 процентов).

Более чем половине опрошенных в Узбекистане (62 процента) не нравится деятельность, которую ведет ряд общественно-политических движений, направленная на выход из состава СССР. Половина опрошенных Нукуса придерживается того же мнения. Вообще, в республиках бытует убеждение, что каждая из них дает Союзу больше, чем Союз им. Кстати, это довольно распространенное мнение.

Таким образом, несмотря на то, что более половины опрошенных разделяют мнение, будто наибольшую опасность в перестройке представляют консервативные элементы в советском, партийном и хозяйственном аппарате, определенная часть населения испытывает тоску по твердой руке.

Это желание иметь твердую руку во многом действительно обусловлено чувствами социальной незащищенности, неуверенности и страха перед будущим. Играют здесь, конечно, определенную роль инертность, определенный консерватизм общественного сознания, низкая политическая культура.

На какие же общественно-политические силы возлагают люди свои надежды?

Как показало социологическое исследование, на обновленную Компартию и на народные фронты одновременно. Так, в Черновцах (на Украине) мнения поровну разделились: одни высказываются за повышение авторитета КПСС, другие — за его падение и рост авторитета неформальных общественных организаций.

В Дагестане авторитет Коммунистической партии и комсомола значительно упал, возрастает популярность неформальных движений. Но при этом более половины опрошенных (54 процента) не согласны с тем, что «только неформальные организации способны решительно проводить линию на улучшение положения в стране». 40 процентов вообще полностью убеждены, что «народные фронты и другие неформалы только усугубляют трудности». Такая же ситуация и в Нукусе — 47 процентов возлагают надежду на обновленную КПСС.

Но характерно и другое: лишь единицы из опрошенных (в среднем всего два процента в различных регионах) считают, что КПСС в ее сегодняшнем состоянии способна вывести страну из кризиса.

Валерия МИХАЛЮК.

БЕЖЕНЦЫ В РОССИИ: ЧТО ДАЛЬШЕ?

РАБОТА ДЛЯ ЦЕЛОГО ПОКОЛЕНИЯ

Какие подспудные взрывы выбрасывают на поверхность обуглившуюся от бедствий лаву беженцев, как предотвратить эти взрывы, как помочь тысячам людей, отброшенных от родных мест? Об этом журналист Феликс АЛЕКСЕЕВ беседует с народным депутатом РСФСР, председателем подкомитета по делам беженцев Верховного Совета России Михаилом АРУТЮНОВЫМ.

— Первые эпицентры столкновений, круто поломавших судьбы сотен тысяч людей, образовались в Закавказье, где в результате известных событий появилось два потока беженцев: из Азербайджана в Армению и наоборот. Около 400 тысяч человек были вынуждены оставить свои родные очаги, — говорит Михаил Арутюнов. — Затем из азербайджанского эпицентра поток беженцев был выброшен в Россию. По официальным данным, бежало около 180 тысяч человек. Из них 70—80 процентов — русскоязычное население, остальные — в основном армяне. Жертвами этого трагического исхода стали и азербайджанцы, состоящие в смешанных браках.

Еще один эпицентр, надо сказать, неожиданный, возник в Тувинской автономной республике. Местные руководители пытаются сгладить углы и преуменьшить масштабы тувинского исхода. Однако рост преступности и усиление межнациональных конфликтов заставили уехать оттуда уже свыше пяти тысяч русскоязычных граждан старше 16 лет. И это, вероятно, лишь первая волна беженцев. Поначалу они селились неподалеку от брошенных очагов, но сейчас стали появляться и в других областях России.

Добавлю, что в поток беженцев оказались вовлеченными помимо русских, армян, азербайджанцев и чеченцы, и ингуши, и турки-месхетинцы, и евреи. Тревожная ситуация складывается в Молдавии. Эти беды не обошли стороной и прибалтийские республики. Словом, трагический список можно продолжить. По самым скромным подсчетам, сегодня по стране разбросано 600—900 тысяч беженцев.

— Чем объясняется такая «вилка» в цифрах — 200 тысяч человек?

— Тем, что многие из оставивших родные очаги становятся скитальцами, живут в поисках надежной кровли и работы. Поэтому данные, которыми мы располагаем, все время колеблются.

— В чем, по вашему мнению, причины возникновения эпицентров, из которых исходят потоки беженцев?

— Они — в нашей неустроенности, и в первую очередь в развале экономики. Хотя я и не разделяю ту точку зрения, что во всем виновата только кризисная экономическая ситуация, тяготы повседневных нужд. И в странах с нормально развивающейся экономикой, как известно, вспыхивают межнациональные конфликты. Хотя не в таких масштабах и не столь жестокие, как в нашей стране.

Когда бремя разрухи становится непосильным, начинают искать виновников. А где легче всего их найти? Среди так называемых инородцев, людей не своей национальности. Возникают или активизируются организации и группы, заинтересованные в разжигании националистической истерии, создается образ врага и виновника бедствий. Жертвами вражды становятся «пришельцы», хотя они нередко связаны с этой землей корнями нескольких поколений. А кроме того, еще и сегодня нам приходится пожинать горький урожай сталинской репрессивной политики переселения народов. Именно тогда были брошены страшные семена национального раздора, дающие до сих пор всходы.

— В прессе промелькнули сообщения, что к переезду готовятся целые производственные коллективы. Так ли это?

— У нас действительно возникло самодеятельное коллективное движение беженцев. В той же Туве, в среднеазиатских республиках, в Казахстане некоторые трудовые коллективы, где в основном работают лица некоренных национальностей, ощущая рост нетерпимости со стороны коренного населения, чувствуя приближающуюся неизбежность покидать обжитые места, рассылают по России «разведчиков». Они выясняют, где можно осесть не по одиночке, а сохранив рабочие и житейские связи. Эти люди готовы, получив, разумеется, субсидии, технику и строительные материалы, сообща возводить новые поселки.

— Какие же юридические нормы предлагает ввести Верховный Совет РСФСР, чтобы облегчить участь беженцев?

— До недавнего времени у нас в стране даже не существовало понятия «беженец». В правительственных документах говорилось о лицах, вынужденно покинувших места своего постоянного обитания. Сегодня бедствие обрело такие масштабы, что нам необходимо иметь закон о статусе беженцев. Такой закон готовится. Он уже прошел несколько редакционных стадий, обсуждался в парламентских комитетах и комиссиях и, вероятно, в скором времени будет внесен на рассмотрение Верховного Совета РСФСР.

Беженцами мы предлагаем называть тех лиц, которые покидают места своего постоянного проживания в силу обоснованного опасения за свое или членов своих семей здоровье или жизни из-за массовых беспорядков и межнациональных конфликтов.

В проекте закона определяется также правовой статус вынужденных переселенцев. В эту категорию включаются лица, которые покидают места постоянного проживания в силу оказываемого на них психологического давления, которое выражается в заявлениях в средствах массовой информации, на митингах и другими методами, принятия дискриминирующего законодательства, стремления воссоединиться с членами своих семей, признанных беженцами.

— Что такой закон необходим, очевидно. Но нужен и механизм действенной и быстрой помощи людям, оказавшимся в беде. Что делается в этом направлении?

— Действительно, нельзя сидеть и ждать, когда кто-то придет на помощь и возместит ущерб людям, вынужденным покинуть родной кров. Россия, куда устремляются беженцы, готова взять их под свое крыло, оказать содействие в устройстве новой жизни. Однако для этого ей необходимы финансовые средства, выделенные в том числе и из общесоюзного фонда, а также материальные и технические ресурсы. Каждая из суверенных республик, образующих наш Союз, должна будет вносить в этот фонд определенный пай. Как мне кажется, необходимо создать в различных зонах эвакуационные пункты и места временных поселений, где беженцы могли бы прийти в себя психологически, и уже затем решать, где они смогут осесть основательно. Думаю, что такая организация может быть ассоциирована с министерством труда Российской Федерации, хотя, на мой взгляд, желательно создать Государственный комитет РСФСР по делам беженцев и переселенцев. Новая организация должна заключать договоры о строительстве жилья и предприятий с местными Советами, промышленными и хозяйственными объединениями. И, конечно, материальная компенсация за понесенные потери не должна быть нищенской.

— Что же дальше? Удастся ли остановить это «великое переселение» народов, вызванное межнациональными потрясениями?

— Только в обществе со здоровой, нормально функционирующей экономикой, которая открывает путь к благосостоянию для всех граждан, могут быть прерваны процессы, ведущие к межнациональным потрясениям. В суверенных республиках, формирующих наш Союз, должна быть создана иная атмосфера отношений между всеми национальными группами, атмосфера действительного уважения прав и традиций каждой из них. Это трудно—работа для целого поколения. Но мы обязаны заложить основы будущего уже сейчас.

Леанід ПРОКША

Пісьменнік Леанід Прокша рыхтуе да друку новы твор. На гэты раз дакументальную аповесць «Цімафей Глебка і яго сябры» — пра паўстанне матросаў у Кранштаце падчас рэвалюцыі 1905—1907 гадоў. Друкуем урывак з аповесці.

УЦЯКАЧ

Лёша вярнуўся дадому вельмі задаволены. Квас прадаў, а галоўнае, удала, як вучыў матрос-падпольшчык Пётр Бакланаў, распаўсюдзіў лістоўкі. Адну толькі пакінуў сабе, каб прачытаць дома. Аддаў маці грошы.

— А народ, мама, паўстане, і бацька вернецца дадому. І першымі ўзнімуцца матросы.

— Дай бог, — уздыхнула маці.—Толькі пакуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесць.

— Так і будзе, мама! — Аднак, адкуль у яго такая ўпэўненасць, сказаць не адважыўся. Хопіць маці і таго, што бацьку забралі.

Толькі селі вячэраць, як у дом зайшоў чалавек у плашчы з капюшонам, што напалову закрываў яго твар.

Маці і сын насцярожыліся.

— Не палохайцеся! — супакоіў той, скідваючы плашч, ветліва ўсміхнуўся. — Ты ж мяне ведаеш, Лёша.

— Цяпер пазнаў,— схамянуўся Лёша. — Квасам вас паіў. Вы яшчэ пыталі, дзе я і з кім жыву.

— Ну, прыемна, што не забыў.— І ўжо звяртаючыся да маці:

— Ваш муж у турме. Я таксама сядзеў за кратамі. Спачуваю вам...

— Сядайце, — запрасіла гаспадыня, глянуўшы на стомлены твар матроса.— Можа баршча вам наліць?

— Калі ёсць, не адмоўлюся. З учарашняга дня нічога ў роце не меў.

— Што ж так? Правініліся ў чым?

— Правініцца нашаму чыну няцяжка. Арыштаваць мяне хацелі. Уцёк. Хопіць мне таго, што аднойчы розгамі секлі. Ад жандараў хаваюся. Прабачце: як вас завуць?

— Вера Сяргееўна.

— А я матрос Васіль Кандыбін. Пяць год адслужыў на флоце. З іх тры гады ў штрафной роце. Больш не хачу мець такую прыемнасць.

— Ешце на здароўе. Вось лыжка, хлеб...

Матрос умомант апаражніў міску. Суровы твар яго палагаднеў. Над цёмнымі бровамі з'явіліся кроплі поту. Вочы яго свяціліся ўдзячнасцю.

— Дзякуй, Вера Сяргееўна. Добра падсілкаваўся. Але ў мяне да вас яшчэ адна вялікая просьба — дапаможыце мне скінуць «шкуру»,— паказаў ён на форму.— У ёй мне і кроку не ступіць.

— Ёсць касцюм, хоць не надта які,— адказала маці, змерыўшы матроса вачыма.— Але ці падыдзе?

— На жаль, не падыдзе... А што, калі абмяняць маю форму?

Вера Сяргееўна адправілася да суседкі.

— А за што, дзядзька, вас хочуць арыштаваць жандары? — пацікавіўся Лёша.

— Пакараць матроса могуць і без дай-прычыны. Але ў даным выпадку я начальству моцна насаліў.

— Чым гэта? — спытаў Лёша.

— У Севастопалі даведзены да адчаю матрос застрэліў галоўнага камандзіра Чарнаморскага флоту віцэ-адмірала Чухніна...

— А вы тут пры чым?..

— Наша начальства рашыла адслужыць паніхіду па забітым у Андрэеўскім саборы. Маліцца за яго душу павінны былі мы, кранштацкія матросы. Пастроілі нашу рабочую роту. Фельдфебель даў ужо каманду: на паніхіду марш...

Я спыніў яго:

— Мы за яго благароддзе Чухніна маліцца не пойдзем.

— Не пойдзем,— у адзін голас падтрымала мая рота.

Фельдфебель аж збялеў. Пабег па камандзіра.

— Каго вы слухаеце — фельдфебеля ці матроса?

— Матроса,— пачулася дружна ў адказ.

— Рота, марш...

Рота не кранулася з месца.

— Арыштаваць яго! — паказаў на мяне ротны. Таварышы не дазволілі. Тым часам мой сябар Глебаў збегаў у казарму за маімі рэчамі. Пётр Бакланаў параіў: «Чакаць табе няма чаго». Так я развітаўся з флотам.

— І так заўсёды будзе? — спытаў Лёша.

— Пакуль не пазбавяць начальнікаў улады.

— Хто ж іх пазбавіць?

— Народ, Лёша. Усенароднае паўстанне.

Вярнулася Вера Сяргееўна. Па яе задаволеным твары можна было здагадацца, што просьбу яна выканала.

— Ёсць касцюм,— і разгарнула хустку.

Узрадаваны Кандыбін праз хвіліну быў ужо ў цывільным.

— Добры касцюм,— сказаў Лёша,— але ў матроскай форме вам лепш...

Кандыбін уздыхнуў, узяў фланельку з блакітным каўняром, бесказырку, пацалаваў форму, як сцяг, і падаў Лёшу:

— Бяры, сынок. Падрасцеш, надзенеш і ўспомніш матроса-бальшавіка Васіля Кандыбіна, які любіў флот...

НАСУСТРАЧ СВІТАНКУ

Выстрал гарматы на форце Канстанцін разбудзіў ваенных і цывільных вострава Котлін. Гэта быў умоўны сігнал да паўстання.

Лёша саскочыў з ложка і выбег на ганак. Г стрэлу заціхла.

Пр екалькі хвілін Лёша пачуў страляніну з боку Паўлаўскай вуліцы. Там сталі ў рад трохпавярховыя з чырвонай цэглы казармы, а ў іх адзінаццаць экіпажаў. Там былі Цімафей Глебка, Дзмітрый Нікіцін і многа знаёмых матросаў. Не раз ля гэтых казармаў хлопец хадзіў са збанам квасу.

Страляніна ўзмацнялася. Яна была чуваць ужо з боку Пятроўскай і іншых месцаў. Лёша зразумеў, што выстрал з гарматы быў не выпадковы. А тут яшчэ нейкі чалавек узняў вэрхал: бяжыць па вуліцы і крычыць:

— Матросы ўзбунтаваліся!

Усё было ясна. Паўстанне! Лёша вярнуўся ў пакой, апрануўся, зачыніў хату на замок і пабег на Паўлаўскую з надзеяй атрымаць зброю і разам з матросамі ісці ў бой.

Па вуліцах і завулках, па якіх ён бег, праходзілі ваенныя атрады. У змроку цяжка было вызначыць, хто з іх паўстанцы, а хто карнікі.

Калі Лёша задыханы прыбег на Паўлаўскую, у казармах грымеў бой. Паўстанцы падаўлялі супраціўленне афіцэраў і адданай ім аховы. Тут хлопец убачыў Нікіціна і Глебку. Іх ад іншых паўстанцаў адрознівалі чырвоныя стужкі цераз плячо. Нікіцін аддаваў загады, паказваў шабляй напрамак маршу дружын. Шабля была і ў руцэ Глебкі.

Лёша зразумеў, што яны кіруюць паўстаннем, і пачаў прабівацца да іх. Яго затрымаў Бакланаў:

— І ты, хлопча, тут? — здзівіўся, убачыўшы Лёшу ўпершыню.

— Я тут,— узрадаваўся Лёша.— За бацьку... Дайце мне вінтоўку або рэвальвер...

— Дарагі мой! У мяне палавіна дружыны без зброі.

Бой у казармах заканчваўся. Матросы выбягалі на вуліцу і далучаліся да пастроеных атрадаў. Большасць з іх не мелі зброі.

— Ідзі, хлопча, дамоў. Ты сваю частку справы зрабіў.

— Атрад з 800 чалавек павядзе да Елісейскіх казармаў Іван Нікіфараў,— прагучала каманда.— Яго намеснік Фёдар Аніпка. Ма-а-арш...

— У елісейцаў многа зброі,— пачуў Лёша і ў той жа момант далучыўся да атрада матроса-бальшавіка Фёдарава і цывільнага эсэра з Пецярбурга Аніпкі.

Размова пра зброю працягвалася ўсю час маршу, як самая галоўная:

— Толькі елісейцы ўзброены, як мае быць...

— А ці падзеляцца з намі?

— Абяцалі даць іх прадстаўнікі...

— А калі не дадуць, чортавы манархісты?

— Сілай возьмем...

— Чым? Голымі рукамі? У іх зброя.

Лёша слухаў гэтую размову паўстанцаў і то натхняўся, то расчароўваўся. Яму вельмі хацелася адпомсціць за бацьку. Ён спадзяваўся сустрэць таго афіцэра, які ўдарыў яго шашкай. Афіцэр гэты быў з Елісейскага палка. Аднойчы Лёша нават сутыкнуўся з ім на Бачарнай вуліцы.

Падышлі да казармы. Вароты былі зачынены. За агароджай пастроена рота салдат у белых гімнасцёрках. З адкрытых вокнаў выглядвалі салдаты.

— Палундра! — закрычалі матросы.— Бярыце зброю і далучайцеся да нас!

— Нас замкнулі,— пачуліся галасы. Наперад выйшаў Фёдар Аніпка.

— Я дэпутат Думы. Сялянскі сын, як і вы. Аддайце нам вінтоўкі, кулямёты, патроны, а хто жадае, далучайцеся да нас.

Салдат, якія хацелі далучыцца да паўстанцаў, адпіхнулі ад вокнаў манархісты.

Аніпка працягваў угаворваць салдат выступіць разам, але афіцэр прыгразіў з-за агароджы:

— Спыніце агітацыю, а то будзем страляць!

Зразумеўшы, што зброі тут не здабудзеш, нехта крыкнуў:

— Айда, браткі, у Марскі арсенал!

Шарэнгі паўстанцаў ля казармы парадзелі, але Аніпка працягваў агітаваць:

— Вашы браты-матросы паўсталі за волю, за зямлю. [illegible]чайцеся да нас.

Рота салдат, ве[illegible] цару, вырвалася з адчыненых варот. Матросы адбіваліся, хто чым мог. Салдатам удалося скруціць асілка Аніпку і некалькі матросаў, з'явіліся раненыя. Паўстанцы, зразумеўшы, што елісейцаў голымі рукамі не возьмеш, пабеглі ў б[illegible] Марскога арсенала. Лёша за імі. Над [illegible]мі засвісталі кулі. Да Марскога арсе[illegible]а з усіх канцоў горада накіроўваліся атрады паўстанцаў. Тыя, хто меў зброю, адбівалі атакі карнікаў на Якарнай плошчы, Княжацкай і Пятроўскай вуліцах, на подступах да арсенала. У ім пабывалі ўжо многія атрады паўстанцаў. Аднак не надта ўзброіліся. Амаль усю зброю камандаванне паспела вывезці.

Атрад, за якім пабег Лёша, таксама падабраў толькі тое, што ў спешцы не зеўважылі іншыя. У нейкім закутку хлопчык знайшоў вінтоўку з патронамі. Цяпер ён мог заняць месца на лініі абароны, якая ўтварылася вакол арсенала. Радасць яго, аднак, абарвалася амаль ля самага выхаду. Барадаты матрос затрымаў яго:

— Знайшоў-такі вінтоўку. Вось малайчына. Давай яе сюды.

Ён схапіў вінтоўку, зарадзіў і пабег за вароты, дзе грымела перастрэлка.

Лёша ледзь не заплакаў ад крыўды. Але тое, што вінтоўка трапіла ў надзейныя рукі, супакоіла яго. І яшчэ падумаў: «Можа знайду і другую...»

Другую не знайшоў, затое сабраў на падлозе цэлую шапку патронаў.

Да арсенала з боем прабіўся з невялікім атрадам Бакланаў. Ён падышоў да Нікіціна, Глебкі, Глебава, якія раіліся, што рабіць далей.

— Навіны дрэнныя,— сказаў Бакланаў. — У Елісейскім палку салдаты выдалі падпольшчыкаў і выступілі за падаўленне паўстання. На Пецярбургскай прыстані высадзіўся лейб-гвардыі Фінляндскі полк...

Рашэнне прынялі цяжкае. Нікіцін аб'явіў:

— Усім, хто не мае зброі, вярнуцца ў казармы...

З апушчанымі галовамі пакінулі матросы без зброі галоўную пляцоўку паўстання. Крыўда і гнеў душылі іх. Некаторыя плакалі. Засталося са зброяй крыху болей за 300 чалавек. У тым ліку дружыны Лешчука і Каротчыка.,

Вакол арсенала на высокіх гранітных пастаментах сталі старадаўнія музейныя гарматы. Частка паўстанцаў са зброяй заняла за імі абарону. Недалёка ад арсенала на вуліцах Княжацкай і Пятроўскай карнікі адолелі заслоны паўстанцаў, пастроіліся калоны і рушылі на арсенал. У канцы Паморскай замільгалі белыя кашулі елісейскіх рот. Счакаўшы, калі яны падышлі бліжэй, паўстанцы адкрылі па карніках агонь з вінтовак. З боку Княжацкай вуліцы карнікаў затрымаў кулямёт. Пачалася перастрэлка.

У гэты адказны момант з арсенала з поўнай шапкай патронаў выбег Лёша. Ён спыніўся на момант, азіраючыся, каму перадаць свой скарб. Адначасова яму закрычалі некалькі чалавек:

— За гармату! За гармату хавайся!..

Нейкі высокі плячысты матрос падскочыў да Лёшы, закрыў яго сваім целам:

— Хутчэй за гармату!

Усе, хто назіраў гэтую сцэну, уздыхнулі з палёгкай. Нават карнікі збянтэжыліся, здзіўленыя з'яўленнем на лініі агню юнага паўстанца.

За гарматай Лёша перадаў матросу шапку з патронамі. Страху ён не адчуваў. Можа таму, што жаданне мець вінтоўку паглынула яго цалкам. Ад гарматы са звонам адскочыла некалькі куль. Да Лёшы падпоўз той самы матрос, які дапамог яму схавацца за гарматай.

— Вазьмі сваю шапку,— сказаў і спытаў: — А больш патронаў у цябе няма?

— Няма, дзядзька, усе, якія там былі, падабраў...

— Здрадзілі нам. Ведаць бы, хто выдаў жандарам час паўстання...

Матрос адпоўз убок.

Некалькі разоў карнікі набліжаліся да паўстанцаў, якія залпамі з вінтовак і кулямётнымі чэргамі прымушалі іх адступіць. Адступіўшы, карнікі пачалі ашалелую страляніну. Паўстанцы спынялі агонь — эканомілі патроны, каб адбіць чарговую атаку.

Новы залп, і карнікі зноў адступілі. Карыстаючыся хвілінай зацішша, па загаду Нікіціна паўстанцы, у якіх скончыліся патроны, пакідалі пазіцыю і адыходзілі ў казармы. У каго заставаліся патроны, прыкрывалі іх адыход.

Адступалі і рэшткі дружыны Леанарда Глебава. Каб Лёша падняўся на гармату, то мог бы ўбачыць, як дружыннікі залазяць у адкрытыя вокны казармы, ставяць на месца вінтоўкі без патронаў, распранаюцца і кладуцца ў ложак. Апошнім ускочыў у акно Бакланаў, ён папярэдзіў матросаў:

— Будуць катаваць. Не выдаваць нікога...

Да Лёшы падышоў Цімафей Глебка. Прысеў на гранітную пліту.

— Скончыліся патроны, Лёша, мы адыходзім. Неўзабаве сюды ўварвуцца карнікі. Не так мы думалі сустрэць світанак...

За апошнімі паўстанцамі ішлі Нікіцін, Ляшчук, Каротчык і іншыя кіраўнікі. Глебка і Лёша рушылі за імі моўчкі, панурыя, як з пахавання.

На Якарнай плошчы яны спыніліся.

...Калі маці вярнулася дамоў, Лёша ляжаў на ложку ў адзенні. Плечы яго ўздрыгвалі.

— Бывай, Лёша, — сказаў Глебка. — Наша паражэнне яшчэ не азначае іх перамогу. Расці, набірайся сіл!

— Што з табой, сынок?

Лёша павярнуў да маці заплаканы твар:

— Мама, паўстанне падаўлена...

* * *

І мне было балюча пісаць гэтыя радкі. Сярод паўстанцаў былі і нашы земляхі. Дзевятнаццаць кіраўнікоў паўстання пакараны смерцю. У тым ліку Цімафееў, Глебка з Навагрудчыны, Радзівон Каротчык з Рагачоўшчыны, Емяльян Ляшчук з Брэстчыны.

А расказалі мне пра падзеі 1905—1907 гадоў у Кранштаце Леанард Глебаў (яму тады было каля васьмідзесяці), Юля Сяргеева (ёй тады было каля 90 гадоў) і яе сын, удзельнік абароны Кранштата ў час Вялікай Айчыннай вайны Вальдэмар Сяргееў, які жыве цяпер у Ленінградзе. З ім я хадзіў па вуліцах Кранштата, дзе праліваліся кроў у імя свабоды.

З АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

У выставачнай зале Саюза мастакоў у Брэсце размясцілася экспазіцыя «Паэзія і праўда нерэальнага. Метафарычны жывапіс», арганізаваная пры садзейнічанні Люблінскага і Брэсцкага краязнаўчых музеяў. Па карцінах, выстаўленых тут, гледачы маюць рэдкую магчымасць ацаніць работу мастакоў, якія належаць да нерэалістычнага напрамку ў сучасным мастацтве.

Аўтары не адмаўляюцца ад адлюстравання аб'ектыўнага свету, але надзяляюць яго сваім асобым сэнсам.

НА ЗДЫМКАХ: у зале выстаўкі; Лешак РОЗГА. «Мары».

Фота Э. КАБЯКА.

НАШ КАЛЯНДАР

СМЕХ СКРОЗЬ СЛЁЗЫ

Да 70-годдзя з дня нараджэння Андрэя МАКАЁНКА

Сёлета ў лістападзе Андрэю Макаёнку было б толькі семдзесят. Толькі. Працаваць бы яму ды працаваць... Тым больш, што час настаў такі, калі вельмі ж не хапае насмешліва-мудрага, з'едлівага і адначасова разважлівага слова драматурга-грамадзяніна, які не баяўся сказаць голаму каралю, што ён голы, а нягодніку, што ён нягоднік. Зрэшты, гісторыя не прызнае ўмоўнага ладу. Яго, вядома, не хапае нам сёння. Але засталіся творы. Засталася цэлая галерэя герояў. У іх вусны ўклаў А. Макаёнак словы трывогі і болю, перасцярогі і надзеі. І гучаць гэтыя словы вельмі па-сучаснаму, а многія перасцярогі драматурга аказаліся сапраўды празорлівымі.

Нарадзіўся Андрэй Макаёнак 12 лістапада 1920 года ў в. Борхаў Рагачоўскага раёна Гомельскай вобласці. У 1938 годзе заканчвае Журавіцкую сярэднюю школу, робіць няўдалую спробу паступіць у інстытут кінематаграфіі, працуе масавіком у Журавіцкім Доме сацыялістычнай культуры, нарэшце, прызываецца ў рады Чырвонай Арміі. Потым была вайна. Быў Крымска-Феадасійскі дэсант...

Вярнуўся ў самым пачатку 1944 года дамоў, даведаўся, што бацьку расстралялі фашысты. А колькі іншых ахвяр, колькі разбурэнняў! Працаваў у Журавіцкай школе настаўнікам, першым сакратаром мясцовага райкома камсамола, выбіраўся суддзёй раённага нарсуда. І ўвесь час марыў пра вучобу. Яшчэ з даваеннага часу ён цвёрда вырашыў стала заняцца літаратурнай творчасцю. Праўда, цягнула і да жывапісу — маляваць Андрэй і ўмеў, і любіў. А яшчэ някепска рэзаў па дрэву. Аднак літаратура заставалася самым галоўным у жыцці.

Першая поўнаметражная п'еса «На досвітку» пастаўлена ў 1951 годзе, а праз нейкія два гады з выхадам сатырычнай камедыі «Выбачайце, калі ласка!» папулярнасць маладога драматурга перасягнула не толькі межы нашай рэспублікі, але і ўсёй краіны. Асаблівая ўзрос аўтарытэт А. Макаёнка-драматурга пасля выхаду ў свет — амаль адначасова — трагікамедый «Зацюканы апостал» і «Трыбунал».

Пачатак жа 60-х быў адзначаны бліскучым поспехам «Лявоніхі на арбіце». На шчасце, гром апладысментаў на спектаклях па гэтай камедыі ў шматлікіх тэатрах СССР і за мяжой не заспакоіў драматурга, які разумеў, што цікавае сёння можа перастаць быць такім заўтра. Вось чаму амаль дзесяць гадоў чакалі ад яго тэатры новых п'ес. І дачакаліся. Прынцыпова новых. «Зацюканы апостал» і «Трыбунал»—гэта істотна новае слова ў савецкай камедыяграфіі. І наогул, канец 60-х — 70-я гады былі вельмі плённымі ў творчасці А. Макаёнка. Майстэрства яго вырасла настолькі, што яму пад сілу была, бадай, любая творчая задума. Ніколі яшчэ не адчуваў такой творчай раскаванасці. Ён нібы спецыяльна паставіў на мэце выпрабаваць выяўленчыя магчымасці ўсіх жанравых разнавіднасцей камедыі. Сатырычную і сацыяльна-бытавую камедыю ён асво... зней, потым адолеў два няпростыя віды трагікамедыі — п... чны памфлет («Зацюканы апостал») і народны лубок («Трыбунал»). За імі з'явіліся такія розныя па сваіх структурна-кампазіцыйных формах творы, як сатырычная камедыя трагікамічнай танальнасці «Кашмар» (сцэнічная назва «Святая прастата»), камедыя — сентыментальны фельетон «Верачка» і трагікамедыя «Пагарэльцы».

Апошнім я... ворам была трагікамедыя «Дыхайце эканомна» — яркая, па... адзянску бескампрамісная сатыра на вялікадзяржаўных палітыканаў, шавіністаў і беспрынцыповых гандляроў смерцю.

ШКОЛА ДЭМАКРАТЫІ

САЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ ІДЭЯ І ХРЫСЦІЯНСТВА

Радыкальныя перамены на Еўрапейскім кантыненце, пераход да партнёрскіх адносін паміж СССР і ЗША, зрухі ва ўрэгуляванні шэрагу рэгіянальных канфліктаў, прагрэс на перагаворах па раззбраенню — усё гэта наводзіць на думку, што нараджаецца новая эпоха, багатая беспрэцэдэнтнымі магчымасцямі. Калі чалавецтва зможа разумна імі распарадзіцца, то адбудзецца пералом у гісторыі, сфарміруецца сусветнае супольніцтва, дзе не будзе месца ваеннай канфрантацыі, дыктату, палітыцы сілы.

Сярод духоўных і інтэлектуальных каштоўнасцей, на якіх можа быць пабудавана новая, постканфрантацыйная цывілізацыя, варта выдзеліць сацыялістычную ідэю і хрысціянскую сацыяльную думку, багатыя зместам, якія ідуць карэннямі ў далёкія стагоддзі і маюць сёння мільёны прыхільнікаў.

Цеснае перапляценне сацыялістычных і хрысціянскіх пачаткаў адбылося яшчэ ў час іх зараджэння. На гэта звяртаў увагу, як вядома, Ф. Энгельс, які бачыў «вартыя ўвагі пункты сутыкнення». Ранняя хрысціянская думка ўтрымлівае ў сабе асуджэнне сацыяльнага і маральнага зла, патрабаванні маральнай чысціні ўсіх членаў грамадства. У ёй можна знайсці элементы сацыяльнага пратэсту і крытыкі існаваўшага тады грамадскага ладу. У Евангеллях і Дзеяннях апосталаў змяшчаецца шэраг палажэнняў, якія праз многа стагоддзяў стануць лозунгамі сацыялістычнага руху (напрыклад, «хто не працуе, той не есць» і інш.).

Вядомы савецкі вучоны акадэмік В. Волгін меркаваў, што ранняе хрысціянства дало сацыялістычнай думцы ідэю, якая своеасаблівa афарбавала на доўгія стагоддзі мару аб лепшым грамадскім ладзе. Гэта — ідэя так званага тысячагадовага царства Божага. Праз распаўсюджанне хрысціянства за межы Рымскай імперыі гэтая ідэя набыла інтэрнацыянальны характар. Хрысціянства садзейнічала развіццю сацыялістычнай ідэі праўнясеннем сваіх норм сацыялізацыі ў элінскую мару аб Залатым веку, на падставе якой пазней фарміраваліся некаторыя мадэлі сацыялістычных утопій.

Нарэшце, з ранняга хрысціянства больш позніх сацыялістычныя вучэнні запазычвалі некаторыя элементы, якія былі выкарыстаны пры распрацоўцы новых форм чалавечага супольнага жыцця і маралі.

Калі звярнуцца да гісторыі Расіі, то відавочна, што марксізм быў асноўнай, але не адзінай ідэалагічнай плынню, якая падрыхтавала кардынальныя рэвалюцыйныя перамены, у тым ліку Кастрычнік 1917 года. Сярод тых духоўных напрамкаў, якія будзіравалі сацыяльны пратэст, былі і некаторыя напрамкі хрысціянскай думкі. Праяўляючы сябе ў спецыфічна расійскім асяроддзі, яны прыстасоўваліся да асаблівасцей развіцця Расіі, сацыялізаваліся ва ўмовах распаўсюджання сацыялістычнай ідэі ў грамадстве.

У некаторых хрысціянскіх мысліцеляў Расіі праявілася яўная цяга да сацыялістычнага напрамку. Калі адна частка ідэолагаў сацыяльных перамен ішла ад хрысціянскіх пачаткаў да сацыялістычных ідэалаў, пераджаючы пры гэтым плыні, якія часта ўзаемна адмаўляюць адна адну, то другая — здзейсніла пераход у адваротным напрамку. У іх ліку М. Бярдзяеў, С. Булгакаў, С. Франк, якія пачалі з легальнага марксізму, затым з ім парвалі, а ў канцы жыцця сталі вядомымі філосафамі хрысціянства.

Усё гэта сведчыла аб складаным працэсе ўзаемаўплыву сацыялістычнай і хрысціянскай думкі ў Расіі напярэдадні Кастрычніцкай рэвалюцыі, якая зрабіла ўплыў кардынальным чынам на далейшае развіццё краіны і, без перабольшання, адбілася на гісторыі ўсяго свету ў XX стагоддзі.

Агульнасць лёсаў носьбітаў хрысціянскай і сацыялістычнай думкі праявілася ў Савецкім Саюзе ў гады сталінскай дыктатуры. Праследаванням падвергнуліся не толькі многія святарнаслужыцелі і багасловы, свецкія філосафы-хрысціяне, але і прадстаўнікі марксісцкай інтэлігенцыі, уся віна якіх заключалася ў тым, што іх разуменне марксізму разыходзілася з тым, як гэтае вучэнне трактавалі Сталін і яго апалагеты. Паводле падлікаў, **камуністаў - марксістаў загінула ў турмах і ГУЛАГу ў тыя гады нават больш, чым актыўных прыхільнікаў хрысціянскай ідэі.**

Хаця цяпер іншы раз сцвярджаюць, быццам сацыялізм перажывае па меншай меры крызіс ці знаходзіцца ў стане поўнага краху, было б больш трапна гаварыць пра крызіс і крах толькі сталінскай мадэлі сацыялізму. Ці быў гэта той сацыялізм, да якога імкнуліся многія пакаленні людзей? Не, пры Сталіне ўзнікла жорсткая таталітарная сістэма, у якой сацыялістычнае вучэнне было скажона. Гэта была дэфармацыя сацыялістычнай ідэі, разнастайнай па сваіх параметрах, выключна багатай па змесце. Зводзіць яе толькі да сталінісцкага варыянта азначае не заўважаць усёй яе светапогляднай глыбіні, яе гуманізму, разнастайнасці форм палітычнага ўвасаблення. Гісторыя чалавечай думкі сведчыць, што ў развіцці глабальных ідэй сусветнага значэння бываюць узлёты і падзенні, яны могуць часам мець большы ці меншы ўплыў на грамадства.

Тое, што адбылося са сталінізмам, вядома ж, не азначае канца сацыялістычнай ідэі, яна абнаўляецца, улічвае новыя рэальнасці, убірае ў сябе дух часу, шукае новыя формы ажыццяўлення.

Яе матэрыяльным увасабленнем стаў працэс рэвалюцыйнай перабудовы ўсіх бакоў савецкага грамадства, калі адбываецца раскрыццё магчымасцей сацыялізму, адраджэнне сацыялістычнай ідэі ў рамках канцэпцыі гуманнага, дэмакратычнага сацыялізму. Гэтая канцэпцыя зыходзіць з неабходнасці выкарыстоўваць лепшыя дасягненні чалавечага розуму і вопыту, бачыць мэту сацыялізму ў служэнні чалавеку, яго духоўным і матэрыяльным інтарэсам.

У напрамку развіцця чалавецтва сёння ёсць два магутныя патокі духоўнага жыцця, адзін з якіх звязаны з ідэяй сацыялізму, другі — хрысціянства. Кожнаму з гэтых напрамкаў на працягу гісторыі іх развіцця нямала разоў прадказвалі гібель і распад, але кожны раз улаcцівая ім унутраная сіла дазваляла выжыць, абнавіцца, стаць адэкватнымі новай рэчаіснасці. Гэтыя ідэі, якія валодаюць розумамі і душамі значнай часткі чалавецтва, — магутны фермент, які ўзмацняе цягу да стварэння на зямным шары новай, мірнай цывілізацыі, дастойнай XXI стагоддзя, якая абуджае да канструктыўнага ўзаемадзеяння і супрацоўніцтва.

Мікалай КАВАЛЬСКІ,
прафесар, доктар гістарычных навук.

МАЙСТРЫ

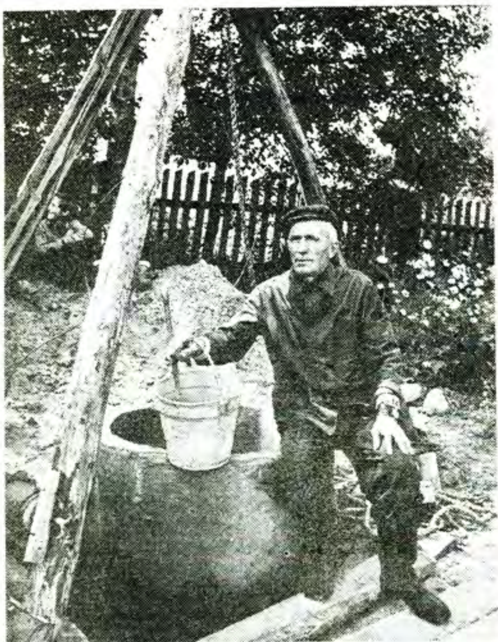

Багатая зямля наша на таленты. Народныя майстры — рэзчыкі па дрэву, што жывуць на Стаўбцоўшчыне, вырашылі стварыць «Дарогу Коласа», упрыгожыўшы яе скульптурамі па матывах твораў песняра. Ля хутара Альбуць умельцы адкрылі сапраўдную творчую майстэрню. Ужо зроблены першыя скульптуры, а ўсяго іх будзе створана каля 40.

Міхаіл Міхайлоўскі з вёскі Белалозы Дзятлаўскага раёна — калодзежных спраў майстар. Дзед яго быў вялікім спецыялістам — будаваў каменныя калодзежы. І унук пайшоў па яго слядах. Навучыўся Міхаіл Іванавіч па раслінах вызначаць, дзе бліжэй вада, набыў патрэбныя інструменты. Сто пяцьдзесят сем калодзежаў зроблена ім за доўгае жыццё. Удзячныя яму за гэта людзі.

НА ЗДЫМКАХ: народныя майстры са Стаўбцоўшчыны, стваральнікі скульптур для «Дарогі Коласа»; Міхаіл МІХАЙЛОЎСКІ — майстар па калодзежах.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

СПОРТ

ЗОРКА НАТАЛЛІ ЗВЕРАВАЙ

У ліку самых яркіх тэнісных зорак ёсць і 19-гадовая прадстаўніца Савецкага Саюза мінчанка Н. Зверава. Тэнісны свет даведаўся пра яе ў 1985 годзе, калі ў 14 гадоў яна заваявала тытул пераможцы чэмпіянату свету, праўда, дзіцячага. Затым двойчы Зверава становіцца першай ракеткай свету сярод дзяўчат (да 18 гадоў). У 15 гадоў яна атрымлівае перамогу на чэмпіянаце краіны.

У 1987-м, калі 16-гадовая Н. Зверава ўпершыню з'явілася на турніры Уімблдона, у сусветнай класіфікацыі яна займала толькі 53-е месца. Нягледзячы на гэта, спартсменка выйшла ў $^1/_8$ фіналу і толькі тут уступіла восьмай ракетцы свету Г. Сабаціні. Але галоўнае, Наталля заваёўвае ўсеагульнае прызнанне. Журналісты называюць яе першай савецкай тэніснай зоркай.

Вядома, Наташы вельмі пашанцавала з трэнерам. Ім быў яе бацька, у мінулым вядомы тэнісіст М. Звераў. Вучачы дачку прамудрасцям і тайнам вялікага тэнісу, ён марыў зрабіць з дзяўчынкі сапраўдную чэмпіёнку. Гэта значыць не толькі бліскуча іграць, але і мець стойкі характар байца. І Наталля ўпарта трэніравалася, раз і назаўсёды забыўшы, што такое лянота. Кволая дзяўчынка сур'ёзна захварэла на тэніс. Яна навучылася змагацца за кожны мяч, нават, здавалася б, самы недаступны. Выхоўвала ў сабе мэтанакіраванасць, рашучасць, сабранасць, каб своечасова нанесці праціўніку нечаканы і дакладны ўдар. А самае галоўнае, у яе з'явілася вялікае жаданне дабіцца поспеху. На здзіўленне дарослых, дзяўчынка не баялася нават славутых праціўнікаў.

Можа быць, менавіта гэта і дазволіла ёй пасля паражэння на Уімблдоне-87 узяць рэванш у наступным годзе на другім прэстыжным турніры — Адкрытым чэмпіянаце Францыі. Наталля атрымала перамогу над другой ракеткай свету М. Наўрацілавай.

У 1988 годзе Зверава ўвайшла ў дзесятку лепшых тэнісістак свету. Яна пастаянная ўдзельніца буйных міжнародных спаборніцтваў. Яе цяжка застаць дома. З зоркай савецкага тэнісу пр[illegible] сустрэцца на кортах Англіі, ЗША, Францыі, Аўстраліі, ФРГ, Іспаніі, Сінгапура, Японіі...

Тэніс займае сёння галоўнае месца ў жыцці Наташы. Але гэта далёка не адзінае яе захапленне. Яна — азартны глядач баксёрскіх паядынкаў, збірае мяккія цацкі, з задавальненнем завіхаецца на кухні, захапляецца попмузыкай. Па характары Наташа аптымістка. Не прымае хлусню і несправядлівасць. Любіць добрых, чулых людзей. Яна самастойная і славалюбівая. Не ўтойвае, што хацела б быць не толькі лепшай ракеткай ва ўласнай краіне, але і ў свеце. Хаця разумее, што для гэтага ёй неабходна пастаянна змагацца са сваімі недахопамі. Галоўны з іх — нестабільнасць гульні. Гэта доказвае і апошні тэнісны сезон. Выдатна пачаўшы яго, Наталля раптам здрадзіла свайму пераможнаму стылю. Аднак часовыя няўдачы толькі мабілізуюць спартсменку. Я ўпэўнена, што яе зорка ў хуткім часе заззяе ярчэй за іншыя.

Ніна ВАНЕЕВА.

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

РЭДЗЬКА ЦЁРТАЯ З ЯЙКАМІ

Рэдзьку ачысціць, памыць, пакласці ў халодную ваду на 15 мінут, а затым сцерці на тарцы. Дабавіць расцёрты жаўток варанага яйка, падсаліць і перамяшаць. Гатовае блюда паліць смятанай, падаць з блінамі ці чорным хлебам.

2 рэдзькі, 2 яйкі, 5 сталовых лыжак смятаны, соль.

СКВАРКІ З ЦЫБУЛЯЙ

Сялянскае сала нарэзаць на прадаўгаватыя скрылікі і смажыць на невялікім агні да вылучэння тлушчу. Дабавіць нашаткаваную рэпчатую цыбулю і падсмажыць да светла-залацістага колеру. Асобна падаць жытнія ці бульбяныя бліны, жытні хлеб, звараную ў лупінах і ачышчаную бульбу.

250 грамаў сала, 2—3 цыбуліны.

РУЛЕТ БУЛЬБЯНЫ З ГРЫБАМІ

Звараную бульбу добра расцерці ці прапусціць праз мясарубку, дабавіць крухмал, крыху малака, соль і замясіць. Крухмал можна замяніць шклянкай мукі і яйкам. Падрыхтаванае цеста раскачаць тоўстым слоем, пакласці на яго фарш з грыбоў, затым скруціць у рулет, добра зашчапіць краі. Рулет пакласці на пакрытую тлушчам бляху, змазаць узбітым яйкам ці смятанай, пасыпаць паніровачнымі сухарамі, прапякаць у 2-3 месцах, каб паветра магло свабодна выходзіць, паліць маслам і выпякаць у духоўцы, пакуль ён не зарумяніцца. Да рулета падаць смятанны соус.

Прыгатаванне фаршу: сушаныя грыбы замачыць, адварыць і зноў прамыць. Прапусціць праз мясарубку і з дробна нарэзанай рэпчатай цыбуляй падсмажыць. Муку падсмажыць на масле, разбавіць грыбным булёнам, крыху паварыць, дабавіць перац, соль, смятану і перамяшаць з грыбамі. У фарш можна пакласці 2—3 вараныя яйкі.

На 10 порцый — 1 кілаграм бульбы, 1 шклянка крухмалу, 1/2 шклянкі малака, 1 сталовая лыжка паніровачных сухароў, 2 шклянкі смятаннага соусу, 1 яйка, масла, соль. Для фаршу: 15 грамаў сушаных грыбоў, 1 цыбуліна, 1 сталовая лыжка мукі, 2 сталовыя лыжкі смятаны, 2 сталовыя лыжкі алею, перац, соль.

Смятанны соус: 1 сталовую лыжку мукі падсмажыць на 1 сталовай лыжцы алею, развесці 1 шклянкай грыбнога булёну, дабавіць 1/2 шклянкі смятаны і варыць на слабым агні 5—10 мінут. Пасля заканчэння варкі соус пасаліць і перамяшаць.

ВАС ШУКАЮЦЬ І ЧАКАЮЦЬ СВАЯКІ

ВАДЭЙКА Вацлаў Іванавіч шукае ВАДЭЙКУ Івана Вікенцьевіча, які даводзіцца родным братам ягонаму дзеду ВАДЭЙКУ Баляславу Вікенцьевічу і які ў 1918 годзе выехаў у ЗША з вёскі Фолькавічы Лідскага раёна Гродзенскай вобласці. Вядома, што ён у 1940 годзе прыязджаў да свайго брата ў вёску Цацкі той жа вобласці.

У Чыкага пражываюць сын ВАДЭЙКІ Івана Вікенцьевіча ЭДУАРД і дачка СТАНІСЛАВА, г. зн. дзядзька і цётка ВАДЭЙКІ Вацлава Іванавіча.

Просім усіх, хто можа дапамагчы ў пошуках названых асоб, пісаць на адрас:

БССР, 231313, Гродзенская вобласць, Лідскі раён, п/а Табала, в. Цацкі, ВАДЭЙКА Софіі Браніславаўне альбо:

БССР, 220093, г. Мінск, 6-ты Пуцеправодны завулак, д. 3, кв. 52. ВАДЭЙКУ Вацлаву Іванавічу.

НА ЗДЫМКУ: злева Іван Вікенцьевіч ВАДЭЙКА.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі
Індэкс 63854. Зак. № 1569.